

סנדרו פֶּנָה אלוהי מסתלק באופניים

מבחר שירים

מאיטלקית: אמוץ גלעדי

המשורר האיטלקי סנדרו פֶּנָה (Penna) נולד ב־1906 בעיר פֶּרוֹנְיָה, שם חי עד שנתו העשרים ושלוש. לאחר מכן השתקע ברומא, העיר שאליה הרבה להימלט החל בשנתו השש-עשרה. הוא למד ראיית חשבון, אך עסק גם במקצועות אחרים ועבד כמזכיר בחנות ספרים, כמתרגם וכסוחר אמנות. את יצירותיו הראשונות שלח למשורר אומברטו סֶבָה (Saba, 1883–1957), שדאג לפרסומו. ספרו הראשון של פנה, "שירים", הופיע ב־1939. במהלך שנות החמישים פירסם ספרי שירה נוספים, וב־1970 הופיעה מהדורת "כל השירים" של פנה. ספרו האחרון שהופיע בימי חייו הוא "מזוירות", המכנס שירים מן השנים 1957–1976. סנדרו פנה הלך לעולמו ברומא ב־1977. רובה המכריע של יצירתו מורכב משירים קצרים, לעתים אף קצרצרים, כמעט דמויי־הייקו. מוטיב התשוקה לילדים שב ומופיע בהם באובססיביות. באחד משיריו מתייחס פנה לאובססיביות זו בתערובת של אירוניה עצמית והתרסה:

דְּמִיּוֹת וְגֵדִים אֶל שִׁירֵי בְּדָחֻקוֹת!
אֵךְ אֵינִי יוֹדֵעַ לְדַבֵּר עַל דְּבָרִים אֲחֵרִים.
כֹּל הַדְּבָרִים הָאֲחֵרִים מְשִׁימִים.
אֵינִי כֹּל לְשִׁיר לְכֶם וְצִירוֹת אֲדוֹקוֹת.

בשל שיריו הקצרים ובשל המשיכה שלו לנערים צעירים, הושווה פנה לעתים קרובות למשורר היווני־האלכסנדרני קונסטנטין קוואפיס (Cavafis, 1863–1933). עם זאת, להכרה נרחבת כמשורר זכה פנה רק בערוב ימיו, על אף שכמה וכמה מבקרים איטלקים הצביעו זה שנים על איכותיה הנדירות של שירתו. ב־1974 פירסמה קבוצת אינטלקטואלים בעיתון "פֶּאָזָה סְרָה" מודעה בעניינו, כדי להסב את תשומת הלב למצבו העגום של המשורר, ש"חלה וחי כעת בתנאים של עוני מחפיר". המשורר והקולנוען פייר פאולו פֶּזֶלִינִי (Pasolini, 1922–1975) ראה בפנה את גדול המשוררים הליריים באיטליה של המאה העשרים, ואף הציע אותו כמועמד לקבלת פרס נובל. כיום נחשב משורר שערורייתי זה לאחד הקולות המקוריים והחדשניים ביותר בשירה האיטלקית המודרנית.

א"ג

מתוך "שירי נעורים" (1927-1936)

*

שִׁירְתִּי לֹא תִהְיֶה
מִשְׁחָק קָלִיל
עָשׂוּי מְלִים עֲדִינּוֹת
וְחוֹלוֹת
(שָׁמַשׁ מָרַס בְּהִירָה
עַל עֲלִים מִצְטַמְרָרִים
שֶׁל עֲצֵי דֶלֶב שְׂצַבְעָם יִרְק בְּהִיר מְדִי).
שִׁירְתִּי תִשְׁגֵּר אֶת כּוֹחָהּ
כְּדִי שִׁיאֲבֹד בְּאֵינְסוֹף
(מִשְׁחָקָיו שֶׁל מִתְעַמֵּל יָפֵה
בְּעָרֵב קוֹץ אֶרֶץ).

מתוך "שירים" (1927-1938)

*

שָׁמַשׁ בְּלִי צֶל עַל גּוֹפִים גְּבֵרִים
נְטוּשִׁים. כֹּל עֲצֻמָּה נֶאֱלָמַת.
הַנֶּפֶשׁ צוֹלֶלֶת לְאֻטָּה — עַם הַיָּם —
לְתוֹךְ שָׁנָה בּוֹהֶקֶת. לְפִתְעַ
מִזְנַקִּים הַחוּשִׁים — אֵיִם קִטְנִים וְצַעִירִים.
אֲבָל הַחֲטָא אֵינּוּ קִנִּים עוֹד.

*

אם מאַחֲרֵי הַחֲלוֹן הַמּוֹאָר
יִשָּׁן יֶלֶד, בְּלִיל הַקִּיץ,

הוא חולם...
רַכַּבַת חוֹלֶפֶת בְּמַהִירוֹת
וְנוֹסַעַת הַרְחָק.
הַיָּם נוֹתֵר לְלֹא שְׁנוּי.

*
שְׁחִיין

הָאֵם יֵשֵׁן...?
לְאַחַר מִכֵּן קִם וְהִתְמַתַּח.
הַבֵּיט בְּמַיִם בְּעֵינַיִם לְאוֹת. זְנוּק
גּוֹפּוֹ.
כִּד נִתְקַן מִזֶּן הַקְּרָקַע.

*
כְּאֲשֶׁר תּוֹקֶפֶת אוֹתִי מִחֶלֶה, אֲנִי מְשׁוֹטֵט בֵּין הַהִמּוֹנִים
בְּפִרְוֹר. אֲבָל הָאֶפְרוֹרִיּוֹת הַלְחָה
שֶׁל הַחֶרֶף גּוֹרֶמֶת לִי לְחוּשׁ עֲצוּב וּבּוֹדֵד.
אֶל הָרְחוּב חוֹדֶרֶת צַחֲנָה
חֲמָה מִחֶדֶר כֶּשֶׁר תַּת־קְרָקַעִי,
שֶׁבוּ חַיּוֹת טֶרֶף צְעִירוֹת וְעִירְמוֹת מִסְתַּעְרוֹת
עַל אוֹיְבִים דְּמִיוֹנִיִּים, שֶׁם לְמִטָּה, לְמִקְטָעִין
וּבְנִשְׁימוֹת כְּבֵדוֹת.

קִבְּצוּ זָקוּן מִתְּבוּנָן
בְּמַחֲזָה כְּמוֹנִי, לְלֹא גַעְגּוּעִים.

*
תַּחַת שְׁמֵי אֶפְרַיִל שְׁלֹנִיתִי

אינה נדאית. הירק הבהיר נע עכשו
לקאן ולקאן תחת הרוח. עוד ישנים
המעינות, אך נדמה שעיניהם פקוחות.

נערים רצים על הדשא, ונדמה
שהרוח מפזרת אותם. אך הפזור
אינו אלא בלבי, שבו נותר הכרק
העז (הו, נעורים) של
חלצותיהם הלבנות המדפסות על הירק.

*

הכוכבים אינם זעים בשמים.
שעת הערב זהה לקיץ אחר.
אבל הילד הצועד לפניה
כבר לא יהיה אותו הילד אם לא תקרא לו...

*

הייתי רוצה לחיות רדום
בתוך שאונם המתוק של החיים.

מתוך "שירים חדשים" (1927-1955)

*

למשתנה הקרירה של התחנה
ירדתי מן הגבעה הלוהטת.
האבק והזעה שעל עורי
משפרים אותי. בעינים עוד שרה
השמש. אני מפקיר את נפשי וגופי
לחרסינה המבהיקה בלבנה.

*

השמים ריקים. אכל בעינים השחרות
של הילד אתפלל לאלוהי.
אכל אלוהי מסתלק באופנים
או מרטיב, קל דעת, את הקיר.

*

כבר מביק האבטיח. הערב
היורד כבר אפל יותר. ואתה חוזר
מעט נוגה אל תוך להטי.

*

בתנועה מהירה הסרת
קוצת שער ממצחה. בגאווה
הצת סיגריה.
אכל קוצת השער שבה ונופלת. והעונה
משתהה, וצוחקת ברפיון רב.

*

הקוץ הסתלק בדממה.
בזה אחר זה, עננים קלים
גדשו את הלב בסימנים אלמוניים.
הירח חלף בשמים חרד והגון.

שרוע לכל ארכו על חומה
בשרב ישן ילד.
בידו חפן את היקר
בחפציו. לא מתוך בושה כי אין בושה
בשנה, והחלום בודד אפלו בעיר.

*

לֹלֵא נוֹעַ בְּשֶׁמֶשׁ, הַשָּׁדָה
נִרְאָה כְּשֶׁבּ וּמְקַשִּׁיב לְסוֹדוֹ.
עֲלֵם חֲלָף אֵף עוֹד אֵינִי יוֹדֵעַ
אִם אֲמַתִּי הִיָּה אוֹ עַז כְּלִשׁוֹן אֵשׁ
שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ שָׁבָה וּבִלְעָה בְדַמְמָה.

*

אֶהְבֵּתִי כָּל דְּבָר בְּעוֹלָם. וְלֹא הִיָּה לִי
אֶלֶּא פְּנִיקְסִי הַלְבוֹן תַּחַת הַחֲמָה.

מתוך "עינוי ועונג" (1927-1957)

*

יֵלֵד, כָּל אוֹתָהּ יִפְעֶה אֲשֶׁר לָהּ
בְּזֶה חֲדָרֵי הַבּוֹרְגָנִי
בְּקֶרֶב הַעִיר הַחֲמוּרָה שְׁלֹא יוֹדֵעַת
דְּבָר עַל כָּל אוֹתָהּ יִפְעֶה אֲשֶׁר לָהּ.

*

חֶבֶר, אֲתָה רְחוֹק. וְחַיִּיה
מְקַפִּים צְבָעִים שְׂאֵינִי רוֹאָה.
גַּם חַיִּי מְקַפִּים צְבָעִים
שְׂאֵינִי רוֹאָה.

*

אֲרָכָה הַדֶּרֶךְ בְּאוֹטוֹבוּס. הַגַּם
שֶׁהַנוֹף הַכִּפְרִי יִפָּה כָּל כָּךְ,

וְאֵף חֲלוּמֵי בֵּין הָעֶרְפָּלִים. שׁוֹלֵיט
אוֹפֵה מְגֻשֵׁם, אֶת חֲנוּ
הֶרֶךְ מַעֲנִיק לְרִגְעִים וְאִז חוֹזֵר בּוֹ.
הוּא הוֹפֵךְ כִּךְ אֶת כְּבֹרֶת הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת לְשִׁשְׁרֵת
זְכוּנוֹת יָפִים שְׁאֵעֲלֶה בְּשַׁעַת עֶרֶב בְּזֶה אַחַר זֶה.

*

אֵךְ נִכְנָס, תִּיזֵן
הָעֶרְוִן שֶׁל הַגֶּשֶׁם, לְמִים מִזְהָמִים
הוֹפֵךְ...

*

אַהֲבָה, אַהֲבָה,
חֶרְפָּה חִבִּיבָה.

מתוך "מוזרויות" (1957-1976)

*

הַחֵם, הַצִּנָּה, שֶׁל אוֹלָמוֹת הַהִמְתָּנָה.
נִרְאָה לִי הָעוֹלָם חֲלוּם בְּהִיר,
חַיִּי הַיּוֹמִיּוֹם אֲגָדָה.

*

הַשְּׂמֶשׁ כָּאֵן נִדְמִית לִי כֹה חֲמָה.
הַפְּרָחִים כָּאֵן צוֹמְחִים לוֹהֲטִים וַיִּבְשִׂים.
יִמָּה שְׂפָאֵן אוֹמְרִים נִדְמָה לִי צִלִּיל בְּלִבְדִּי.
הוּ, זֶר מְאֻשֶׁר בְּכָל מְקוֹם.

מתוך "שמחת חיים משונה" (1955-1949)

*

הו, אל תלבש ארשת
יהירה.
רק מבט אחד ראיתי
הראוי לה. היה זה
ילד משעמם במסכה.

*

מה נעים לעקב אחריה
הו, עלם המתגנודד
ברגע בעיר הלילית.
אם תעצר בפנה, רחוק
אשאר, רחוק
משלונה — הו, כמה עזה
בדירותי.

מתוך "אחרים" (1957-1936)

מטיפי מוסר

העולם הנראה לכם עשוי כבלים,
כלו אריג של הרמוניות עמקות.

*

דמיות ילדים אל שירי נדחקות!
אף איני יודע לדבר על דברים אחרים.
כל הדברים האחרים משמימים.

איני יכול לשיר לכם יצירות אדוקות.

*

הו, האנקה החלונה
של חרטה עתיקה מדי
מן הארבות אל הרממה
של הלילה תחת הרוח.

*

ואז כזכוב
לכוד בדבש...

סנדרו פֶּנָה ופייר־פאולו פּוּלִינִי (בצדודית)